

SUPLETORIETAT I REGULACIÓ DE LA PRESCRIPCIÓ EN EL CODI CIVIL DE CATALUNYA

Santiago Espiau Espiau
Catedràtic de dret civil
*Universitat de Barcelona*¹

Resum

Aquest article analitza l'aplicació del dret supletori (art. 111-4 i 111-5 del Codi civil de Catalunya) i els seus efectes en la regulació de la prescripció a Catalunya. Un cop examinada l'aplicació supletòria de la legislació civil estatal, es procedeix a estudiar el caràcter de «dret comú» de les disposicions del Codi civil de Catalunya.

Paraules clau: prescripció, dret supletori, supletorietat, llibre primer del Codi civil de Catalunya.

SUPPLEMENTARITY AND REGULATION OF PRESCRIPTION IN THE CIVIL CODE OF CATALONIA

Abstract

This article analyses the application of supplementary law (Art. 111-4 and 111-5 of the Civil Code of Catalonia) and its effects on the regulation of prescription in Catalonia. After examining the supplementary use of the Spanish state civil law, the character of “common law” of the provisions of the Civil Code of Catalonia is studied.

Keywords: prescription, supplementary law, supplementarity, First Book of the Catalan Civil Code.

1. Aquest treball forma part de les activitats del projecte d'investigació DER 2011-26892, l'investigador principal del qual és el professor Ferran Badosa Coll, i recull la intervenció del seu autor en la Jornada «L'aplicació del dret civil català: a propòsit de la jurisprudència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya sobre prescripció», que, organitzada pel Grup de Dret Civil Català 2009 SGR 221, l'Associació d'Estudis Jurídics Internacionals i l'Escola de Postgrau de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona i sota la direcció de la doctora M. Esperança Ginebra Molins, va tenir lloc en aquesta Facultat el dia 31 de gener de 2013.

1. L'APLICACIÓ DEL DRET SUPLETORI A CATALUNYA

L'aplicació del dret supletori a Catalunya es pot considerar des de dos punts de vista: des del punt de vista de la supletorietat de la legislació civil estatal a Catalunya i des del punt de vista de la supletorietat de les disposicions del Codi civil de Catalunya (CCCat) com a «dret comú». Es refereix a la primera l'article 111-5 CCCat i a la segona l'article 111-4 CCCat, i tant de l'una com de l'altra manifestació de la supletorietat s'ocupa la jurisprudència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC) constituïda per les sentències de 26 de maig i 12 de setembre de 2011.² Les afirmacions d'aquestes sentències relatives a l'extensió de l'aplicació supletòria de la legislació civil estatal a Catalunya són encertades i estem d'acord amb els seus pronunciaments. En canvi, els pronunciaments relatius a la supletorietat dels preceptes del Codi civil català com a «dret comú» ens semblen equívocs i requereixen alguna matisació.

2. L'APLICACIÓ SUPLETÒRIA DE LA LEGISLACIÓ CIVIL ESTATAL A CATALUNYA I LA REGULACIÓ DE LA PRESCRIPCIÓ

En relació amb l'aplicació supletòria de la legislació civil estatal a Catalunya i respecte de la incidència de la regulació de la prescripció establerta en el Codi civil català, la qüestió pot plantejar-se així: la supletorietat de la legislació estatal per a esmenar la falta de regulació concreta d'una institució pel dret civil català, imposa al seu torn l'aplicació de la legislació civil estatal en matèria de prescripció a les pretensions derivades d'aquesta institució no regulada pel dret català? O, el que és el mateix, dit d'una altra manera: l'aplicació de la regulació catalana relativa a la prescripció exigeix que la institució que origina les pretensions susceptibles de prescripció estigui també regulada pel dret civil de Catalunya?

Les audiències provincials de Barcelona i Tarragona, en les seves sentències de 2 de febrer de 2010 (Secció Primera) i 5 d'octubre de 2010 (Secció Tercera), respectivament, objectes d'un recurs de cassació davant el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (TSJC), van respondre afirmativament a aquestes dues preguntes. Atès que en els casos resoltos per ambdues sentències es tractava de la prescripció de pretensions relatives a drets contractuals i que el dret civil català no regula els contractes que van originar aquestes pretensions, la prescripció d'aquestes no es podia —segons el

2. Sentència del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya (STSJC) de 26 de maig de 2011 (ponent: Bassols Muntada) i STSJC de 12 de setembre de 2011 (ponent: Alegret Burgués). En el primer cas, va plantejar la controvèrsia la prescripció de les pretensions contractuals derivades d'un contracte d'execució d'obra, en relació amb l'aplicació de l'art. 121-21b CCCat o de l'art. 1964 del Codi civil (CC) espanyol; en el segon, va suscitar la qüestió l'aplicació o no del termini de trenta anys de l'art. 344 de la Compilació del dret civil de Catalunya (CDCC) a les pretensions que tenien l'origen en un contracte de préstec.

parer de les audiències— regir per les disposicions del Codi civil català, sinó que havia de subjectar-se a les del Codi civil espanyol.

Aquest parer es fonamenta en dos arguments:³ en primer lloc, en la Interlocutòria del Tribunal Constitucional de 29 d'octubre de 2003, que va aixecar la suspensió de l'aplicació del llibre primer del CCCat, conseqüència del recurs d'inconstitucionalitat que va presentar contra aquest l'Advocacia de l'Estat, que entenia que les seves disposicions només eren aplicables al dret propi de la comunitat autònoma i negava, per tant, l'aplicació supletòria de la legislació civil catalana respecte de l'estatal; i, en segon lloc, en la regulació del conflicte de lleis —a la qual, segons les sentències de les audiències de Barcelona i Tarragona, havien de subjectar-se els casos sotmesos a la seva consideració— que exigeix que una mateixa i única llei sigui aplicable a les vicissituds de les obligacions contractuals respecte de les quals es planteja la qüestió conflictiva.

El TSJC rebutja aquests arguments i cassa les sentències de les audiències provincials de Barcelona i Tarragona. Pel que fa a la Interlocutòria del Tribunal Constitucional,⁴ el TSJC recorda que no pot aplicar-se amb una finalitat i a un supòsit diferents d'aquells per als quals es va dictar.⁵ I quant a la subjecció del supòsit a la normativa del conflicte de lleis, el TSJC nega que existeixi tal situació de conflicte i destaca l'absència de les dades o els elements que la defineixen.⁶

La solució del TSJC és encertada i, si de cas, caldria afegir al seu raonament alguns arguments que la reforcen. En primer lloc, l'aplicació supletòria de la legislació civil estatal és excepcional i només escau a falta de regulació pròpia del dret civil cata-

3. Els reproduceix també la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona de 10 de març de 2010 (Secció Primera), en relació amb un supòsit en el qual la pretensió subjecta a prescripció tenia origen en una indemnització per responsabilitat extracontractual i a la qual l'Audiència aplicà el termini d'un any de l'art. 1968.2 CC. Vegeu Santiago ESPIAU, «L'aplicació de la regulació de la prescripció establerta al Codi civil de Catalunya. Comentari a la sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona de 10 de març de 2010», *Revista Jurídica de Catalunya*, vol. 110, núm. 1 (2011), p. 213 i seg.

4. Criticada ja per Antoni VAQUER ALOY, «El derecho civil catalán: presente y futuro», *Revista Jurídica de Navarra*, núm. 46 (2008), p. 69 i seg.

5. Vegeu la STSJC de 26 de maig de 2011 (fonament jurídic [FJ] VI, ap. 1).

6. STSJC de 26 de maig de 2011 (FJ VI, ap. 2) i STSJC de 12 de setembre de 2011 (FJ III). El TSJC assenyalava que, si se seguís el criteri de les audiències, «obligaría a dejar de aplicar en Catalunya instituciones seculares como la rescisión por lesión *ultra dimidium*, aplicable a los contratos de compraventa, permuta u otros de carácter oneroso que no tienen una regulación propia en el derecho civil de Catalunya», o la «usucapción adquisitiva catalana del art. 342 de la CDCC, pues hasta la promulgación del Libro V CCCat, el régimen general de la propiedad inmobiliaria carecía de desarrollo propio» (veg. les sentències del TSJC de 26 de maig de 2011 [FJ VI, ap. 2] i 12 de setembre de 2011 [FJ III]). La STSJC de 26 de maig de 2011 conclou que «no es justificable que ante una voluntad legislativa de regulación autónoma y completa de la institución de la prescripción (salvando los supuestos de leyes especiales) se opte por obviar la aplicación de la norma y acudir a otra regulación vigente en el territorio nacional por el solo hecho que la institución a la que se tiene que aplicar no esté directamente regulada por el Código civil de Cataluña» (FJ VI, ap. 2).

là: si aquesta regulació existeix, i existeix en matèria de prescripció, no és possible el recurs a la supletorietat i, per consegüent, l'aplicació de la legislació civil estatal (art. 111-5 CCCat). En segon lloc i tenint en compte que existeix una regulació pròpia del dret civil català en matèria de prescripció, la seva aplicació és preferent i n'exclou «qualssevol altres» (art. 111-5 CCCat), particularment la procedent del legislador estatal. En aquest sentit, a més, cal destacar que l'aplicació de la legislació catalana relativa a la prescripció en cap cas significa que sigui supletòria de la legislació estatal que regula la institució que origina la pretensió. En tercer lloc, convé insistir que no cal parlar de conflicte de lleis: no només per la falta dels elements que el defineixen, sinó també perquè, atès que la qüestió controvertida tracta de l'aplicació supletòria d'una legislació respecte d'una altra, que opera en una situació de falta o absència de normativa, nega el mateix pressupòsit —concurrència de lleis— del conflicte; i si la qüestió es planteja des del punt de vista de la coexistència de la legislació estatal i l'autonòmica, el criteri per a resoldre-la és el constitucional de la preferència del dret civil autonòmic propi i no arriba a existir tampoc conflicte. Finalment, l'argument de l'exigència de la unitat del règim jurídic i que una mateixa i única llei sigui aplicable per a regular les vicissituds de les obligacions no exigeix que aquesta «lleï aplicable» estigui recollida també en un mateix i únic text legal, sinó que aquesta pot estar recollida en diferents disposicions i, en un estat autonòmic que reconeix competències legislatives al poder central i a les comunitats autònomes, pot procedir de diferents instàncies legislatives.⁷

3. L'APLICACIÓ SUPLETÒRIA DE LES DISPOSICIONS DEL CODI CIVIL DE CATALUNYA I DELS PRECEPTES RELATIUS A LA PRESCRIPCIÓ

La segona manifestació de la supletorietat que considera el Codi civil de Catalunya es refereix a la de les seves pròpies disposicions en relació amb «altres lleis» i respon a la consideració d'aquestes disposicions com a «dret comú». Al·ludeix a aquesta supletorietat l'article 111-4 CCCat i opera no només respecte de la legislació catalana, sinó també respecte de la legislació estatal aplicable a Catalunya que requereixi la supletorietat del «dret comú».

És respecte d'aquesta segona manifestació de la supletorietat que convé puntualitzar l'abast de la jurisprudència del TSJC i, en concret, el de les manifestacions de la Sentència de 26 de maig de 2011, ja que la de 12 de setembre de 2011 no es pronuncia sobre aquest tema. En efecte, en la primera d'aquestes sentències s'afirma:

7. Veg. Santiago ESPIAU ESPIAU, «L'aplicació de la regulació de la prescripció establerta al Codi civil de Catalunya», p. 216 i seg.

[E] art. 111.4 CCCat, conforme al cual las disposiciones del Código civil de Catalunya constituyen el derecho común en Catalunya y se aplican supletoriamente a las otras leyes, no indica nada más que *la regulación del CCCat resulta aplicable supletoriamente a otras normas del derecho propio de Catalunya* [...] Es en este sentido que el auto del Tribunal Constitucional de 29.10.2003 después de decir que lo dispuesto en este precepto tiene como antecedente inmediato el artículo 4.3 CC, [...] afirma que: «Pues bien, la lectura del precepto legal impugnado no impone la aplicación expansiva que sugiere el Abogado del Estado, sino que *la aplicación supletoria a que se refiere dicha norma puede limitarse a las leyes civiles de la Comunidad Autónoma de Cataluña*». (Fonament jurídic [FJ] VI, apartat 1; la cursiva és meva.)

Si realment el TSJC diu el que sembla deduir-se del text transcrit i fa seva la doctrina de la Interlocutòria del Tribunal Constitucional, hem de manifestar el nostre desacord amb aquestes afirmacions. Atès que les disposicions del Codi civil català constitueixen «el dret comú a Catalunya», la supletorietat que l'article 111-4 CCCat predica respecte de «les altres lleis» no es pot limitar a «altres normes del dret propi de Catalunya» o a les «lleis civils de la Comunitat Autònoma de Catalunya», sinó que s'estén també a les «lleis estatals» que recorrin o hagin de recórrer al «dret comú» per a integrar les qüestions que —pel seu mateix caràcter específic— no regulin.⁸

Per tant, d'acord amb aquestes idees i pel que fa a la regulació catalana de la prescripció, les seves disposicions —especialment, les relatives al *dies a quo*, als terminis prescriptius i a les vicissituds d'aquests, en particular quant a la seva interrupció i la seva suspensió— són aplicables i s'han d'aplicar a les pretensions vinculades a drets originats en institucions recollides i regulades en aquestes «altres lleis» —catalanes o estatals, civils o no civils— de les quals el Codi civil de Catalunya és «dret comú», sempre que —és clar— en aquesta regulació no es consideri específicament la seva prescripció.

En tot cas, potser caldria precisar o matisar a partir de l'article 111-4 CCCat que les disposicions del Codi civil català relatives a la prescripció s'apliquen supletòriament —amb una significació diferent en cada cas—⁹ com a «dret civil general» a Catalunya respecte de les lleis civils especials, tant si són catalanes com si són estatals, i com a «dret comú» a Catalunya respecte de les lleis no civils, catalanes o estatals, tant si són de dret públic com si són de dret privat. Així i atès que la supletorietat del Codi civil de Catalunya respecte de la legislació —civil o no civil— catalana no planteja cap dubte, tampoc no l'ha de plantejar respecte de la legislació civil estatal, de la legislació

8. Així ho va manifestar ja fa temps la Sentència del Tribunal Suprem de 28 de juny de 1968 en relació amb les disposicions de la CDCC del 1960, que constituïen —segons la mateixa Sentència— «el derecho común para los catalanes» i les quals es van aplicar supletòriament respecte del dret mercantil.

9. Per a la configuració de les disposicions del dret civil com a «dret civil general» i com a «dret comú», veg. Ferran BADOSA COLL, *Memoria de derecho civil*, Madrid, Marcial Pons, 2010, p. 111-116, 122-124, 150-153 i 157-164.

mercantil o de la legislació laboral i, en l'àmbit del dret públic, respecte de la legislació administrativa o de la legislació tributària.¹⁰

En aquest sentit, doncs, i amb relació concretament a l'àmbit del dret administratiu, la prescripció de les pretensions derivades dels drets contractuals regulats en el Reial decret legislatiu 3/2011, de 14 de novembre, text refós de la Llei de contractes del sector públic, s'ha de regir igualment per les disposicions del Codi civil català.¹¹ I el mateix hauria de succeir pel que fa a la regulació de la responsabilitat extracontractual de les administracions públiques, tant si es tracta de les estatals com si es tracta de les catalanes. No obstant això, la consideració de la responsabilitat de totes les administracions com un «sistema» de competència estatal exclusiva i la creació —a partir de la Llei 4/1999, de 13 de gener, de modificació de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú— d'un «règim jurídic substantiu de la responsabilitat patrimonial de l'Administració», unificat i consolidat i de caràcter tancat,¹² al qual sembla reconduir-se igualment el de la responsabilitat regulada en la Llei catalana 26/2010, de 3 d'agost, de règim jurídic i de procediment de les administracions públiques de Catalunya,¹³ determinen que no ocorri així, encara que aquesta solució sigui —al meu parer— discutible.¹⁴

10. Així, per exemple, a Catalunya el termini de prescripció de les pretensions relatives al pagament de les rendes arrendatícies de la Llei d'arrendaments urbans és el de tres anys de l'art. 121-21d CCCat, i no el de cinc anys de l'art. 1966.2 CC; la remissió de l'art. 143.2 del Reial decret legislatiu 1/2007 al «Código civil», quant a la interrupció de la prescripció de la pretensió de rescabament per danys causats per productes defectuosos, es refereix al «Codi civil català»; i la referència de l'art. 943 del Codi de comerç a les «disposiciones del derecho común» relatives a la prescripció s'ha de reconduir així mateix als preceptes del Codi civil de Catalunya.

11. En aquest sentit, cal destacar que l'art. 19.2 del Reial decret llei 3/2011 remet, quant al règim jurídic dels contractes administratius, a l'aplicació supletòria de «las restantes normas de derecho administrativo y, en su defecto, [de] las normas de derecho privado».

12. Veg. Ferran BADOSA COLL, «Comentari a l'art. 111-4 CCCat», a Albert LAMARCA I MARQUÈS i Antoni VAQUER ALOY (ed.), *Comentari al llibre primer del Codi civil de Catalunya: Disposicions preliminars. Prescripció i caducitat*, Barcelona, Atelier, 2012, p. 172.

13. L'art. 81.1 de la Llei 26/2010, que al·ludeix als principis generals que orienten la responsabilitat patrimonial de l'Administració, reconeix el dret dels ciutadans a ser indemnitzats per les administracions públiques de Catalunya «en els termes que estableixen la legislació bàsica, aquesta Llei i la normativa de desenvolupament», i evita tota remissió a la legislació civil; amb tot, això no hauria de ser suficient per a evitar o excloure l'aplicació supletòria d'aquesta com a «dret comú».

14. En qualsevol cas, aquesta peculiar consideració de la responsabilitat extracontractual de l'Administració nega l'aplicació supletòria no només de la legislació civil catalana relativa a la prescripció, sinó també de la legislació civil estatal, en els seus respectius àmbits de vigència.

4. CONCLUSIONS

Com a resum de tot el que s'ha exposat es poden apuntar dues conclusions. En primer lloc i pel que fa a l'aplicació de la regulació de la prescripció establerta en el Codi civil català, en els supòsits de supletorietat de la legislació civil estatal cal afirmar que aquesta supletorietat s'ha de limitar exclusivament a les qüestions no regulades pel legislador català malgrat que tingui competència legislativa per a fer-ho i mentre no ho faci, i no exclou l'aplicació de la legislació catalana en matèria de prescripció, aplicació que opera amb caràcter preferent i sense que constitueixi en cap cas un supòsit d'aplicació supletòria respecte de la legislació civil estatal que regeix la institució. Aquesta primera conclusió està avalada per les sentències del TSJC de 26 de maig i 12 de setembre de 2011 i constitueix jurisprudència a l'efecte de l'article 111-2 CCCat i de la Llei 4/2012, de 5 de març, del recurs de cassació en matèria de dret civil de Catalunya.¹⁵

En segon lloc i quant a l'aplicació de les disposicions relatives a la prescripció del Codi civil català com a «dret civil general» o com a «dret comú», constitueix efectivament —ara sí— un supòsit de supletorietat que es predica de totes les lleis —civils o no civils— respecte de les quals aquestes disposicions actuen amb l'un o l'altre caràcter, sense que calgui circumscriure-la en cap cas a la legislació catalana, de manera que és procedent també en relació amb la legislació estatal. Aquesta segona conclusió, que és la que es desprèn de la consideració del dret civil —sigui el que sigui— com a «dret comú», la sanciona expressament l'article 111-4 CCCat i, a diferència del que succeeix amb la conclusió anterior, no l'ha confirmat encara cap sentència del TSJC;¹⁶ amb tot, cal esperar que el TSJC no tardi a pronunciar-se sobre aquest tema, en congruència amb la jurisprudència que ha establert en relació amb la supletorietat de la legislació civil estatal.¹⁷

15. Tot i que la precisió pugui semblar supèrflua, tal vegada no serà sobrer insistir que aquesta jurisprudència es refereix a qualsevol supòsit o situació que requereixi l'aplicació supletòria de la legislació civil estatal davant la falta de regulació pròpia del legislador català, que no ha exercit la competència legislativa que li correspon. És a dir, no es tracta d'una «jurisprudència» referida exclusivament a la prescripció de les pretensions contractuals, sinó que escau respecte de la prescripció de qualsevol pretensió quan la relació jurídica que l'origina —per exemple, pretensions indemnitzatòries derivades de la responsabilitat extracontractual— es regeix supletòriament per la legislació civil estatal.

16. Sinó més aviat al contrari, en el cas de la STSJC de 26 de maig de 2011, per més que sigui un pronunciament que no constitueix fonament de la resolució.

17. Un cop finalitzada la redacció d'aquest treball, el Ple del Tribunal Constitucional, en la Sentència de 14 de febrer de 2013, s'ha pronunciat sobre una qüestió d'inconstitucionalitat plantejada pel Jutjat de Primera Instància Número 1 de Lleida en relació amb l'art. 121-21*b* CCCat, per possible vulneració dels art. 14 i 149.1.6 i 8 de la Constitució espanyola. Amb tot, el Tribunal Constitucional ha decidit la inadmissió a tràmit de la qüestió d'inconstitucionalitat sense entrar en el fons de la qüestió.